

Zelena dokurevolucija

50 ekozofskih dokumentarcev zadnjih desetih let
Žiga Valetič

Če je Michael Moore po letu 2002 začel v Busha streljati posmehljive knjige in politične dokumentarce, se je okoljevarstveni tematiki najbolj približal leta 2007 s filmom *Sicko*. Seveda ob predpostavki, da je tudi zdravje človeka – enega večjih gradnikov narave – okoljsko vprašanje. Moore je na široko odprl vrata prezrtemu filmskemu žanru, za katerega je sprva kazalo, da se bo razcvetel v strogo politične smeri. Toda vprašanja hrane, nafte, vode, smeti, kakovosti življenja in podnebni sprememb so bila večja od finančne in gospodarske krize, čeravno z njo povezana. Celovečerni dokumi so v zadnjih desetih letih v prelomnem zamahu tematizirali neverjetno paleto ekotematik in – upamo si trditi – v bistvo današnjega časa zarezali ostreje in odločneje kot katerikoli drug žanrski ali umetniški filmski trend minule dekadne.

Žal ali pa na srečo – o tem bo čas šele spregovoril – se je glavna zelena dokurevolucija zgodila v severni Ameriki oz. v Kanadi in ZDA. Vendar ne v Holivudu ali v montažnih studiih visokopračunskih naravoslovnih TV-mrež, temveč na polju neodvisnega, gverilskega filma, kjer so največkrat kraljevali filmski amaterji, njihova naivnost pa se je kljub pomanjkljivosti v tehničnem znanju izkazala za prednost. Navdih, uvid, prepričanost, etični čut in strokovno podkovanost so prek nekaterih nepogrešljivih izdelkov ponesli do neslutnih višav ter ZDA vrnil nekaj ugleda, ki so ji ga vzeli nizkoleteči bušizmi. Seveda so ekozofski dokumentarci nastajali tudi drugod po svetu in nekaj presežnih zgodb je prispevala tudi Slovenija – vsaj tisti dve Toma Križnarja in Martina Strela. Vidno je prednjačila tudi Avstrija in s posameznimi predstavniki Nemčija, Francija ter Združeno kraljestvo. Ker so bila osnovna idejna izhodišča zelene miselnosti v tej dekadi že dodobra zastopana, lahko v prihodnje pričakujemo niz vse bolj profiliranih del lokalnega značaja iz drugih regij planeta.

V slovenskem prostoru smo imeli srečo, da sta nas s temi filmi hitro začela zalagati Festival dokumentarnega filma in mariborska DokMa, v zadnjem času pa tudi izolski Kino otok. Poleg tega je Kinodvor postal dragoceni prikazovalec tovrstne tematike, levji delež distributerskega angažmaja pa je na svoja pleča vzelo podjetje Demiurg.

V množici naslovov smo se osredotočili na tiste, ki smo jih videli tudi pri nas, druge pa smo omenil kot dopolnitve posameznih tém.

1. *Addicted to Plastic*

(2008, Ian Connacher)

V tehnično podpopovprečnem, a odlično zmontiranem kanadskem filmu so razgalili našo popolno odvisnost od plastike. Na planetu ni organizma, ki bi prebavil plastiko, razkraja se skrajno počasi, nafte zanjo je vse manj, velika večina plastike, ki smo je zavrgli, še vedno nekje leži. Na oceanskih krožiščih je pod gladino več plastike kot planktona ...

2. *Agrarna utopija*

(Sawan baan na, 2009, Uruphong Raksasad)

Počasna oda prvobitnemu poljedelstvu, kjer »živila pridelamo iz zemlje za neposredno zaužitje, medtem ko drugi poklici proizvajajo le dohodek, s katerim si lahko kupimo hrano«. Takšna je definicija iz ust tajskega režiserja, pristaša filma in kmetijstva. Dve družini obdelujeta riževno polje, medtem ko se svet razvija, boj človeških udov z nepredvidljivostjo narave pa postaja kruto prepleten s primežem bank ter potreb sodobne družbe. Pesniško predano.

3. *Ambasadorji Črne gore* (2008, Gregor Šubic)

Režiser Gregor Šubic in scenarist Borut Rubinič iz Društva za opazovanje in proučevanje ptic, oba biologa, sta s filmom o redkih črnogorskih pticah posnela enega od vrhuncev slovenske naturalistične dokumentaristike. Balkan kot arhetipski pojem miselne zaostalosti se – morda ravno zaradi te »primitivnosti« – izkaže za prostor neprecenljivih kotičkov neokrnjene flore in favne. Potrpežljivo posneto z nemotoriziranimi letali in s sončno energijo, česar se visokopračunski filmi pač ne poslužujejo, a se jim to tudi pozna.

4. *Climate Refugees*

(2008, Michael P. Nash)

Nash, ameriški lrec z lucidno kataklizmičnim smislom za življenje na Zemlji, je posnel že igrana filma o ljudeh, ki živijo v senci nafte ter o »neuspelem« samomoru v Nebraski. S svojim prvim dokumentarcem se odpre pretnji stotin milijonov klimatskih beguncev ter političnim in vojaškim zadregam, na katere se Pentagon že izdatno pripravlja. Še en preplet izjav politikov, strokovnjakov, aktivistov ter posnetkov z vsega sveta, ki poetični filmski esejizem zamenja z nazornimi opozorili.

5. *A Chemical Reaction*

(2009, Brett Plymale)

Beležka o uspehu male skupnosti iz mesteca Hudson v Quebecu, ki ji je zaradi povezanega delovanja uspelo dobiti tožbo proti proizvajalkam dermatološko problematičnih pesticidov za gojenje trave. Motor filma predstavljajo Paul Tukey, okoljski manijak, kot ga je poimenovala besna industrija, debitantski režiser Brett Plymale in dr. June Irwin, ki je sprožil lokalno kampanjo, zgled za stotine podobnih po Kanadi in ZDA.

6. *Colony*

(2009, Carter Gunn, Ross McDonnell)

Že Einstein je svaril, da bi v primeru izginotja čebel kmalu sledi-

lo izginotje človeške vrste. Čebelarstvo kot branža brez prihodnosti – ne, brez sedanjosti! Še en čarobni prvenec.

7. *Človek grizli*

(Grizzly Man, 2005, Werner Herzog)

Zgoščen izbor več kot sto ur izvirnih posnetkov Timothyja Treadwella, ki je šel z namenom, da bi preučeval medvede na Aljaski, živet tako rekoč med nje. Leta 2003 je njega in njegovo dekle ubil in požrl grizli, znova presežni Herzog pa se ob razgledanju Treadwellove trinajstletne zapuščine uspešno sprašuje, kaj človeka prižene do skrajno tveganega raziskovanja.

8. *Črno zlato*

(Black Gold, 2006, Marc in Nick Francis)

Tu črno zlato ne pomeni nafte, temveč kavo. Osrednja tema je (ne)pravična trgovina oziroma postanki kave na poti od etiopskega kmeta, ki za pridelani kilogram dobi 0,15 evra, do našega kapučina, ki ne porabi niti stotine črnega kilograma. Razkorak v bednem zaslužku pridelovalca in preprodajalcev se počasi razkrije kot nedvoumen dokaz, da afriški skok iz revščine še zdaleč ni v interesu WTO.

9. *Darfur: vojna za vodo*

(Dar Fur: War for Water, 2008, Tomo Križnar in Maja Weiss)

Križnar ima za sabo dolgo pot, ki ga je po številnih knjigah pripeljala do dokumentarističnih podvigov, povezanih z velikimi osebnimi tveganji, a bilo je samo vprašanje časa, kdaj si bo filantrop poleg političnega oprtal še ekološko breme. Nubam je sledila darfurska humanitarna katastrofa, za katero oba avtorja pričujeta, da ne izvira zgolj iz človeškega kaosa, temveč še bolj primarno – iz podnebnih sprememb oz. naglega širjenja puščav. Glede na to, da je Tomo pustil v Afriki na desetine malih kamer, pričakujemo nove dokumentarne zapise iz regije ...

10. *Darwinova nočna mora*

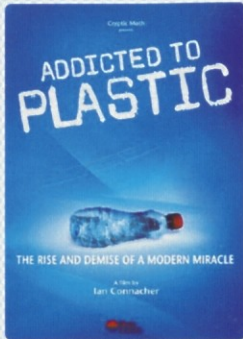
(Darwin's Nightmare, 2004, Hubert Sauper)

Zelo verjetno je, da nilski ostriz, ki ga dobite v vsaki boljši ribarnici, prihaja iz Viktorijinega jezera v Tanzaniji. Na kakšen način je pridobljen in kako ob jezeru in v okolici ribjih predelovalnic životarijo in umirajo sirote, prostitutke, delavci, brezdomci ter ruski piloti, pa ne bi hoteli zvedeti, če ne bi bilo tako etično sporno, da vam drugega niti ne bi preostalo. Sauper je še eden od avstrijskih šokumentaristov, ki so s kamero zarezali globoko v črno srce sodobne civilizacije in povedali shrljivo zgodbo.

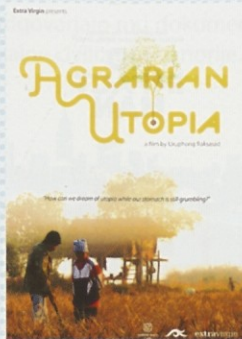
11. *Doba neumnosti*

(The Age of Stupid, 2009, Franny Armstrong)

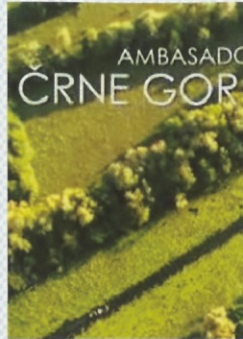
Armstrongova je filmarka z malo izdelki, a velikim srcem in drzno pametjo. Z *Dobo neumnosti* so njeni producenti postavili nov mejnik v financiranju filmov; nastanek filma so namreč omogočili posamezniki, ki so prispevali med 500 in 35.000 funti, z enako mero aktivističnega navdiha pa se je razširjala tudi vest o filmu. Gledamo mešanico dokuja in futuristike, kjer se v apokaliptični eri leta 2055 narator Pete Postlethwaite sprašuje, zakaj se na začetku stoletja nismo odzvali na grožnja

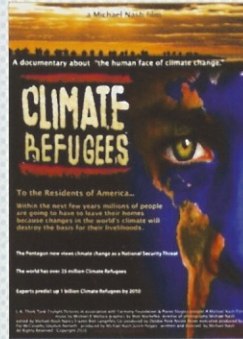
01.

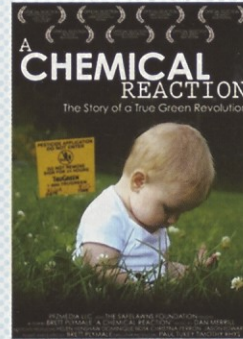
02.

03.

04.

05.

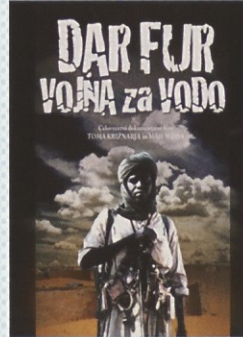
06.

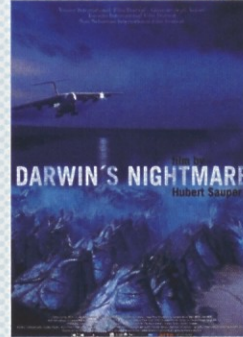
07.

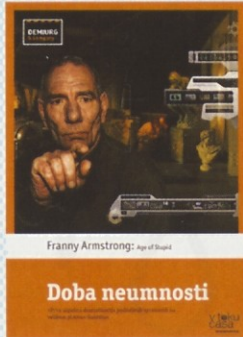
08.

09.

10.

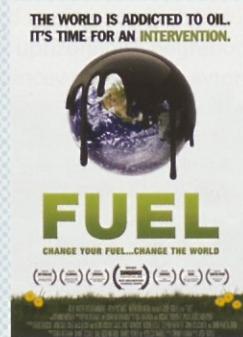
11.

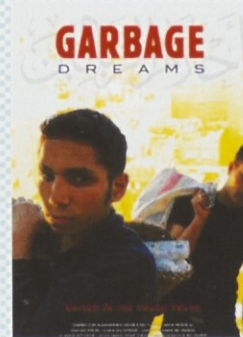
12.

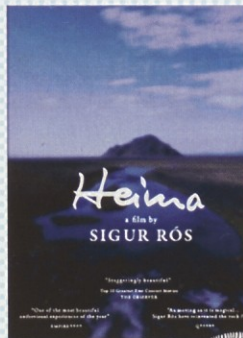
13.

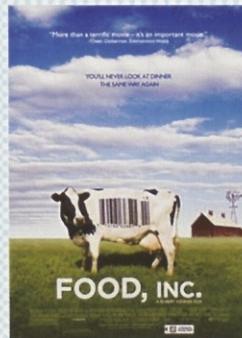
14.

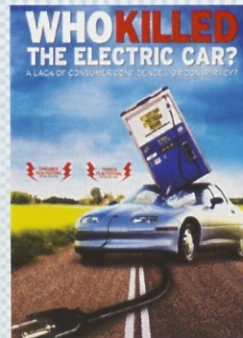
15.

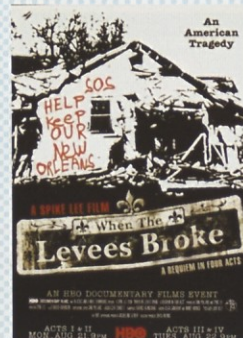
16.

17.

18.

19.

20.

21.

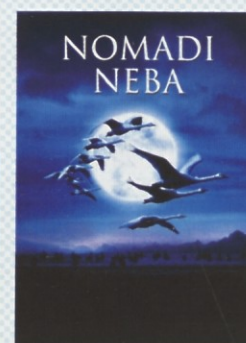
22.

23.

24.

25.

26.

27.

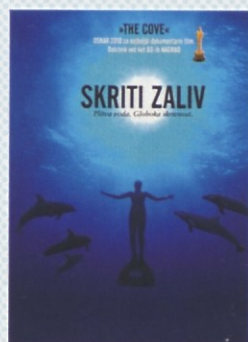
28.

29.

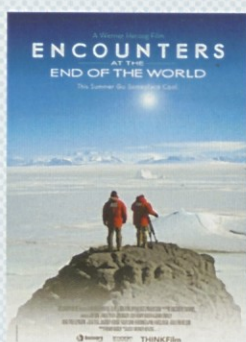
30.

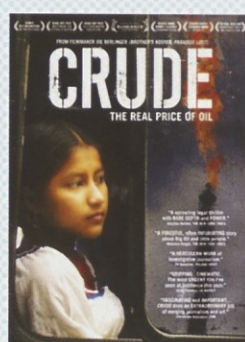
31.

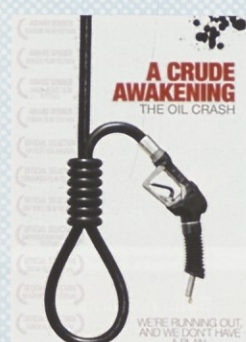
32.

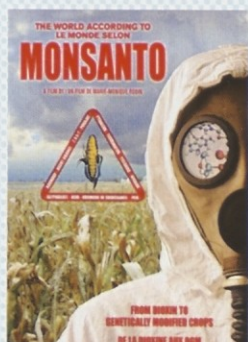
33.

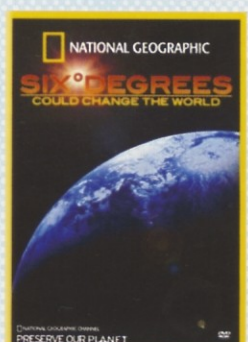
34.

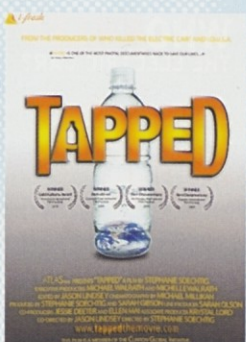
35.

36.

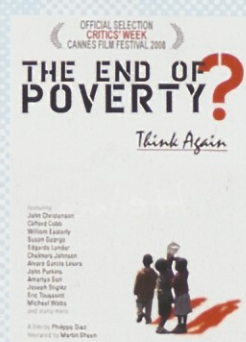
37.

38.

39.

40.

podnebnih sprememb. Odgovarjajo mu dokumentarni arhivi o hromečem vzdušju aktualne civilizacijske norije.

12. *Earth Days*

(2009, Robert Stone)

Ob tem historičnem ekodokuju postane jasno, da so naravovarstvena gibanja in dogodki, kot je denimo dan Zemlje, redki ostanki *flower-power* gibanja, ki še tlijo tudi ko so hipiji postali japiji, pankiči pa tajkuni. Izbrušeni dokumentarist Robert Stone prikaže osnovno motivacijo za razglasitev dneva Zemlje 22. aprila leta 1970, ko je Amerika izgledala tako, kot izgleda današnja Slovenija, obsežno vizualno gradivo pa se presunljivo vrača še dlje v preteklost, do korenin okoljevarstvenih gibanj v zgodnjih 50., pa tudi v kasnejša desetletja zamujenih potez, ki smo jih presedeli ob mikromehkih Oknih. En dan je pač premalo, en film morda dovolj.

13. *Earth Keepers*

(2009, Sylvie Van Brabant)

Če se v filmu *Be the Change* (2008, David Chernushenko) znajdemo med ekoaktivisti v formalnih in polformalnih urbanih skupnostih, ki na prvi pogled spominjajo na mešanico krščanskih sekt in kontrakturnih gibanj, *Earth Keepers* gradi na kopičenju navdih za aktivistično življenje brez čaščenja malikov ali zabavnih substanc. Spremljamo namreč mladega quebeškega aktivista, ki poišče navdih pri sedmih ekovizionarjih in ekovizionarkah. Navdihujejoče.

14. *Fuel*

(2008, Joshua Tickell)

Ko je Bush priznal ameriško odvisnost od nafte, je verjetno hotel povedati, da se v vsakem človeku skriva Američan. Na njegovo izjavo je trznil predavatelj in esejist Tickell, ki je vsestranskemu angažmaju dodal še celovečerni doku in prejel nagrado občinstva v Sundanceu. Vrata v film so se mu lahko odprla le zaradi poglobljenega poznavanja tematike ter razumevanja pop kulture, od koder je k snemanju privabil niz igralcev in glasbenikov. Toda ti so zgolj začimba v kolažu strokovnih intervjujev, arhivskih poudarkov, nazornega nizanja tehnoloških rešitev za prihodnost in sugestivne naracije Joshue Tickella, protinaftne bombe na dveh nogah.

15. *Garbage Dreams*

(2009, Mai Iskander)

Življenje egipčanskih zbiralcev smeti je prepričalo izkušeno kameramanka, da se je lotila snemanja samostojnega dokuja. Šestdeset tisoč ljudi, ki živijo od (zbiranja in recikliranja) gore smeti na obronkih Kaira, je v primerjavi z milijardo populacijo, ki jo v knjigi *Planet slumov* oriše Mike Davis, le lokalni vzorec, ki ga lahko multipliciramo na globalno okolje. Gledalec obsedi v družbi treh najstnikov, ki sanjajo o drugačnem življenju. Iskanderjeva je dejstvo, da je newyorško smetišče najbolj voluminozen dosežek človekovih rok, zgolj preslikala v severno Afriko.

16. *Heima*

(2007, Dean DeBlois)

DeBlois, ki je kot scenarist in režiser dve desetletji nastavljal jadra vetrovom animacije (*Palčica, Mulan, Lili in Žverca, Kako izuriti svojega zmaja ...*), je pravljичno utopičnost v filmu *Doma* predal v roke naravi in glasbi. Doku prikaže turnejo islandske *folk rock* ambientalne skupine Sigur Rós po odprtih prizoriščih križem Islandije. Vizualni in zvočni hvalospev umetniški spontanosti ter preprostemu življenju mogoče ni najboljša reklama za propadlo državno gospodarstvo, je pa gotovo ena najbolj poetičnih upodobitev sodobnega človekovega sožitja z vodo, zemljo, zrakom in dihajočimi.

17. *Hrana, d. d.*

(Food Inc., 2008, Robert Kenner)

Večkrat nagrajeni doku se, podobno kot *Food Fight* (2008, Christopher Taylor) ali *King Corn* (2007, Aaron Woolf), dotika ključne tematike iz osrčja ekozofske misli: hrane. Kenner, vaje dolgotnega dokumentarnega tematiziranja rodne Amerike, je znanje strnil v srhljivem pogledu na supertehnološko pridelavo hrane v ZDA, ki se ne ozira na nikogar: ne na kmete ne na proizvodne delavce ne na potrošnika, da o živalih in rastlinah ne govorimo. Kombinacijo farmerskih zgodb, korporativnih zarot, bančnih pritiskov in konzumerskega hlastanja po hitri hrani vežejo dinamično zasnovane grafike, ki gledalce prepričajo, da ZDA pač niso zgled, ki bi mu bilo vredno slediti v prehranskem smislu.

18. *Kdo je ubil električni avtomobil?*

(Who Killed the Electric Car?, 2006, Chris Paine)

Začne se z uprizorjenim pogrebom vozila, ki ga izpelje skupina zaljubljenec v električne avtomobile General Motorsa. Ob koncu 90. let so jih vozili po Kaliforniji, po nekaj letih pa sta jih politika in sodstvo, dolarsko spečana z naftno industrijo, umaknila iz obtoka. To je zadovoljne uporabnike tihih in ekološko manj spornih vozil pahnilo v nejevero, zato so sprožili resno, dokumentirano, a neuspešno kampanjo za ohranitev teh vozil. Deset let kasneje, ko že najbolj zadržani republikanci priznavajo, da bodo čez pol stoletja nafta kurila le še letala, je potreba po alternativnih vozilih postala nuja prihodnosti. Paine že pripravlja nadaljevanje: *Maščevanje električnega avtomobila ...*

19. *Ko so nasipi popustili: Rekvijem v štirih dejanjih* (When the Levees Broke: A Requiem in Four Acts, 2006, Spike Lee)

Spike Lee se je rodil v Atlanti na jugu ZDA, le dve državi stran od New Orleansa. *Nasipi* govorijo o neučinkovitosti Busheve administracije po vetrnem in vodnem razdejanju orkana Katrina, o temi torej, ki je kot nalašč za režiserja s kontinuiteto zgodb o rasni nepravilnosti, revščini in kriminalu. Dva dela, 255 minut.

20. *Kruh naš vsakdanji*

(Unser täglich Brot, 2005, Nikolaus Geyrhalter)

Inovativni Geyrhalter, čigar filmografija in starost obetata še marsikateri podvig, nas brez komentarja in brez sodbe, v ritmu tekočih travok popelje v svet evropske nutricionistične mašinerije. V hladnem tehnicističnem zamahu smo priča nememu

nadrealizmu programskega nadzorovanja življenja, rasti in eksekucije.

21. *Mi hranimo svet*

(*We Feed the World*, 2005, Erwin Wagenhofer)

Še preden je naslednji Avstrijec, Erwin Wagenhofer, tik pred zlomom borze posnel film *Denar, sveta grobar*, je že imel pod streho nekoliko kaotičen, pa vendar pomenljiv doku o sodobni proizvodnji hrane – o posameznikih ter korporacijah, ki so v te procese vpleteni. V širokem geografskem loku je prikazal izrivanje malih ribičev, živinorejcev in poljedelcev s strani multinacionalk, ki si pod pretvezo poslovne uspešnosti ponosno delijo priznanja za dobičke, naravo pa izkoriščajo daleč onkraj obnovljivih zmožnosti. V imenu potrošnika!

22. *Mož, ki je premagal Amazonko*

(*Big River Man*, 2009, John Maringouin)

Martinova zgodba je pač večja od slovenskih zvočnikov, zato je njegov zadnji maratonski podvig, dvomesečno plavanje po Amazonki, posnel Američan in vso stvar zapakiral dovolj duhovito in ganljivo, da je z njo dvignil prah celo na Sundanceu. Več kot gledljiv doku z nekaj nepotrebne insceniranosti, ki lucidnega učitelja klasične kitare ter ljubitelja ravno prav zavrete kapljice prelevi v ekobojevnika težke kategorije. Oziroma lahke, odkar pazi na to, kaj je ...

23. *Neprijetna resnica*

(*An Inconvenient Truth*, 2006, Davis Guggenheim)

Al Gore je leta 2006 dodatno podkuril pod dokumentarističnim kresom, ki ga je v začetku desetletja zanetil Michael Moore. O njegovi iskreni zavezi marsikdo dvomi, predvsem zato, ker je ocena Nobelove komisije, da je tako rekoč lastnoročno izpeljal premik v zavedanju podnebnih sprememb, seveda pretirana. Toda romantično drzen, šolsko zamaknjen in politično afirmativen film je nastal na podlagi več kot tisočih predavanj, ki se pač niso zgodila sama od sebe.

24. *No Impact Man*

(2009, Laura Gabbert & Justin Schein)

Družinica iz Manhattna se odloči, da bo eno leto živila tako, da za seboj ne bo puščala nobenih škodljivih vplivov. Pravzaprav se za to odloči mladi oče brez službe in perspektive, ki je iz finančnih razlogov primoran živeti skromneje in varčneje. Projekt se začne iz primarnega gona in naivne nevednosti kot mikro eksperiment, nato pa smo dvanajst mesecev priča nič kaj enostavni preobrazbi družinskega in prijateljskega kroga ter ireverzibilnih medčloveških odnosov. »Neškodljivi« navdih je lovke sprva razširil na internet in knjigo, zdaj nastaja igrani film.

25. *Nomadi neba* (*Le peuple migrateur*, 2001, Jacques Perrin, Jacques Cluzaud, Michel Debats)

Prekaljeni igralec Jacques Perrin je kot režiser v *Nomadih neba* stopil ob bok mlajšima kolegoma, ki imata s snemanjem narave več izkušenj od njega, z naracijo pa je pokazal, da je glavna kakovost igralcev pravzaprav neigranje. Film, posnet »iz pti-

čje perspektive«, je nastajal tri leta, v njem pa prvič tudi sami letimo ob pticah, ki brzijo proti tisoče kilometrov oddaljenim gnezdrom. Unikati.

26. *Otročki*

(*Babies*, 2010, Thomas Balmes)

Antropološki dokumentarist se odpravi na štiri celine – v Mongolijo, Namibijo, Tokio in San Francisco – kjer opazuje štiri dojenčke od rojstva do prvih korakov v svet. Izbere si družine, v katerih bodo otroci brez dvoma ljubljene, a obenem pokaže, da prava ljubezen ne sovpa z revščino, bogastvom, boleznijo ali zdravjem. Zakaj ga umeščamo med ekološke dokumentarce? Ker smo del narave in ker na dojenčkih stoji današnji, podnebno nepredvidljiv svet. Nostalgija po prihodnosti.

27. *Pet pred dvanajsto*

(*The 11th Hour*, 2007, Nadia Connors, Leila Connors Petersen)

Sestri Connors pred sodelovanjem s soavtorjem ter naratorjem Leonardom DiCapriom nista ustvarili nič omembe vrednega, so pa vsi trije prijetno presenetili. Čvrsti intervjuji s težkokategorijni okoljevarstva gledalcu tlorisno orišejo vzroke in posledice podnebnih sprememb, vse pa je podprto z izbranimi vizualizacijami in s politično agendo. DiCaprio kot bodoči demokrati Ronald Reagan?

28. *Popotovanje cesarskega pingvina*

(*La marche de l'empereur*, 2005, Luc Jacquet)

Svetovna uspešnica francoskega porekla, ki je občinstvo (pri) vabila kar v multikine. Herzog se je v *Srečanjih na koncu sveta* pošalil, da je gostiteljem na Antarktiki moral zagotoviti, da ni prišel snemat še enega filma o pingvinih. V svojih »frakih« so res bolj gosposki in fotogenični od mrožev in tjujnjev, toda Lucu Jacquetu je vseeno treba priznati, da je iz njihove karizme iztisnil vse, kar se je dalo.

29. *Prah*

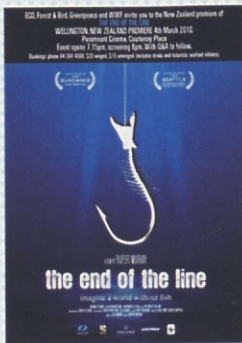
(*Staub*, 2007, Hartmut Bitomsky)

Kritik, urednik in direktor Deutsche Filma ter Nemške filmske in televizijske akademije je med drugim posnel film o najmanjši in poleg zraka najbolj vseprisotni stvari – prahu. Esej poljudne znanosti je eden najboljših zgledov, kaj ločuje avtorske dokumentarce od produkcije gigantskih TV-mrež. Prah si in v prah se povrneš.

30. *Sidrišče*

(*The Anchorage*, 2009, Anders Edström, C. W. Winter)

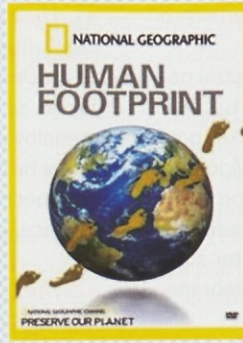
Avtorja sledita principom »pripovednega kina«, ki naj zgodbo ustvarja s snemanjem in ne z vnaprej določeno scenaristično kreacijo. V *Sidrišču* snemata žensko, ki živi na enem od otokov Stockholmskega arhipelaga – njen vsakdan ter jutranji obred skoka v hladno morje. Ne gre za voajerstvo, temveč za filozofijo življenja, ki jo bolj kot besede upovedujejo zvoki in gibanja narave.

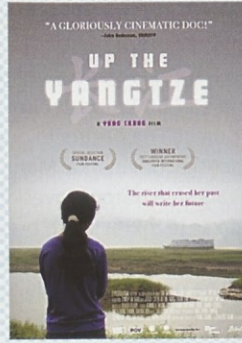
41.

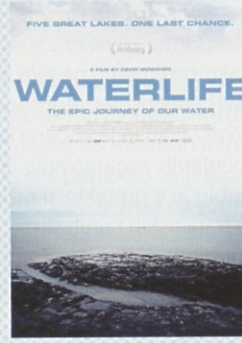
42.

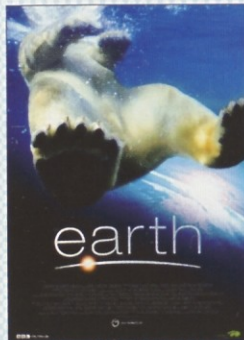
43.

44.

45.

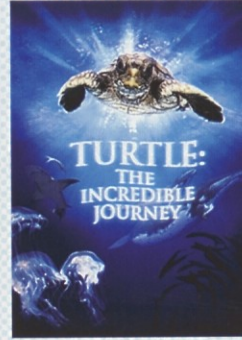
46.

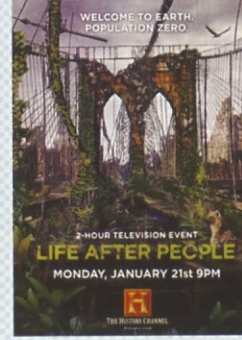
47.

48.

49.

50.

31. Skriti zaliv

(The Cove, 2009, Louie Psihoyos)

Richard O'Barry se opiše kot »križega« za globalno priljubljenost delfinov, saj je bil glavni trener petih živali, ki so v 60. letih igrale Flipperja v priljubljeni istoimenski nanizanki. Pol stoletja kasneje je O'Barry še vedno zaljubljen v delfine, le da je njegova ljubezen grenka in trpka. Odkrije namreč, da v zalivu japonskega mesteca Taiji vsako leto zaradi mesa pobijejo na tisoče delfinov v krvavih masakrih. Kljub diverzantskemu razkritju nihče ne ukrene popolnoma nič ... Po oskarju režiser Psihoyos že snema doku o vrstah, ki izginjajo.

32. Sladka trava

(Sweetgrass, 2009, Lucien Castaing-Taylor)

Poslednji rančarji iz okrožja planin Absaroka-Beartooth v Montani vsako leto gonijo ovce skozi hribovite in nemalokrat nevarne predele. Pristop k temi je antropološki, fenomenološki, z golim prikazom trdega sobivanja človeka in živali, ki iz industrijskega sveta domala izginja. Kar se je še včeraj zdelo kruto in za časom, je danes nostalgija in čista poezija.

33. Srečanja na koncu sveta

(Encounters at the End of the World, 2008, Werner Herzog)

Herzog se tokrat odpravi na Antarktiko in z zanj značilno naracijo v polomljeni angleščini ustvari topel filmski esej stare šole. Križanje intervjujev, starih posnetkov in podvodnih prizorov

potapljačev pod ledom poteka v tako očarljivem potopisnem tonu, da se tudi led in čarobni svet pod njim zdita kot središče sveta.

34. Surov

(Crude, 2009, Joe Berlinger)

Ob ogledu tega dokuja se razblinijo vprašanja, zakaj levičarski oblastniki v južnoameriških državah podržavljajo nafto in naravne vire. *Surov* govori o dolgoletni tožbi Ekvadorcev proti ameriškemu korporativnemu gigantu Chevronu, ki je naftne vire počrpal tako, da je za sabo pustil deželo brez pitne vode. O mučnih sodnih procesih malih južnoameriških skupnosti proti nenasitnim korporacijam ZDA obstajata še dva divja filmska zapisa: *Bananas!** (2009, Fredrik Gertten) in *The Coca-Cola Case* (2009, Carmen Garcia in German Gutierrez).

35. Surova budnica: naftni zlom

(A Crude Awakening: The Oil Crush, 2006, Basil Gelpke in Ray McCormack)

Od leta 1900 se je človeška populacija na ramenih nafte povečala iz poldruga milijarde na skoraj sedem milijard ljudi, kot trdi stroka, pa je črnega zlata v zemlji le še za nekaj desetletij. Nepričakovano pomenljivi intervjuji ter nazorni posnetki nas vodijo po vsem svetu, svetu nafte.

36. *Svet, kot ga razume Monsanto* (The World According to Monsanto, 2008, Marie-Monique Robin)

Kako spremeniti naravo in jo – spremenjeno – vsiliti nazaj naravi? Prek trupel. Monsanto je s 17.500 zaposlenimi prisoten v 46 državah in je vodilna korporacija na področju gensko spremenjenih organizmov. Francoska novinarka Marie-Monique Robin je v preteklosti razkrivala sledi tatov človeških organov in francoskih tajnih služb, zato se je tokrat lahko brez zadržkov spopadla tudi z Monsanto in njegovimi »patenti« ter s težnjami po globalni dominaciji na področju pridelave prehrane.

37. *Šest stopinj bi spremenilo svet*

(Six Degrees Could Change the World, 2009, Ron Bowman)

Bowman, eden od kreativnih motorjev dokumentaristične sekcije National Geographica, je v podobo pretopil to, kar je britanski novinar in esejist Mark Lynas najprej objavil v knjigi *Šest stopinj* – praktične špekulacije o podnebnih spremembah, stopinjo za stopinjo temperaturnega povišanja. Pri NG so imeli avtorji na voljo dovolj gradiva o mejnih primerih, ki nam že danes pokažejo, kakšni podnebni pojavi in posledice bi se v primeru radikalnega segrevanja namnožili. Minus šest stopinj bi bila poleti ravno pravšnja ohladitev, toda ob zadnji ledeni dobi je bila povprečna temperatura na Zemlji točno toliko nižja od današnje.

38. *Tapped*

(2009, Stephanie Soechtig, Jason Lindsey)

Že Mark Twain je rekel, da imamo viski za pitje, vodo pa za bojevanje – a film ne prepriča le v smotnost prebiranja smeti, temveč vas spravi v zadrego, ko boste na Petrolu žejni kupovali vodo ali pa vzeli plastenko v roke na konferenci ob izidu knjižnega hita z okoljevarstveno vsebino. Mimogrede, večina stekleničene vode ni nič drugega kot voda iz pipe.

39. *Tok: v imenu ljubezni do vode*

(Flow: For Love of Water, 2008, Irena Salina)

Drugi film igralka francoskega rodu Irene Salina o preprosti spojini brez barve, vonja, oblike in okusa. Vodne vire so državna gospodarstva po svetu začela prepuščati podjetjem, ki v prvi vrsti stremijo za dobički ob stekleničenju vode. Salina nas sooči z dolgo vrsto krivic, ki niso bile storjene le ob onesnaževanju vode, temveč tudi ob korporativnem odrekanju pitne vode lokalnemu prebivalstvu z namenom proizvodnje gaziranih pijač.

40. *The End of Poverty?*

(2009, Philippe Diaz)

Dokumentaristika lahko kot najbolj učinkovito orožje sodobnega aktivizma zaobjame tudi tako širok pojem, kot je revščina. Pri naraciji mu je pomagal Martin Sheen, ob številnih intervjujih, ki dodobra razpletejo zgodbo o globalnem gospodarstvu, ki ga diktira Washington, pa niso ostali ravnodušni niti kritiki v Cannesu.

41. *The End of the Line*

(2009, Rupert Murray)

... ali *Druga stran trnka* se sprašuje, kam izginjajo ribe. Pravzaprav se tega ne sprašuje režiser, ampak tradicionalni ribiči, predelovalci in prodajalci rib, ki niso vpeti v masovni ulov, kakršnega brez nadzora in potrebnih soglasij prakticirajo novodobne superlovilne ladje. Poglobljeni doku pri svoji temi nima konkurence, kot je nimamo mi v vojni z ribami. In s samim seboj.

42. *The Garden*

(2008, Scott Hamilton Kennedy)

Ko je Los Angeles v začetku 90. let zajel val uličnih nemirov, je na pogorišču teh dogodkov zrasel največji mestni vrt v ZDA. Po dvanajstih letih praktičnega in simbolnega negovanja tega vrta s strani ljubiteljskih vrtičkarjev se je lastnik posesti odločil, da nadenj pošlje buldožerje. Aktivisti in film so v domačem mestu dobili podporo številnih zvezdnikov in oskarjevo nominacijo. Prihodnost bo vrtičkarska.

43. *The Human Footprint*

(2007, Nick Watts)

Bolj kot na izpovednem avtorstvu temeljijo filmi National Geographica na splošnem znanju, karkoli to pomeni. No, *Človeška sled* je vendarle drugačna, saj vse človeško početje kvantitativno ovrednoti z vidika vpliva dejanj na okolje. Koliko porabi človek embalaže, goriva, elektrike, stekla, papirja, plastike, plenice, koliko poje mesa in popije mleka? Zabavne, a natančne scenografije, enakovredne umetniškim instalacijam Mateja Andraža Vogrinčiča.

44. *Up the Yangtze!*

(2007, Yung Chang)

Chang, ki si filmsko pot tlakuje z avtorskimi ekodokuji, je v najbolj odmevnem izdelku doslej prikazal mlada dekleta in fante, ki so kot ladijsko osebje pospremili zahodne turiste na zadnjo vožnjo po Jangceju, na katerem bo kmalu začela nastajati največja hidroelektrarna na svetu. Ta mladina v razcvetu življenja je Kitajska v malem: tiha, marljiva, kolektivna, žalostna in upajoča. Elektrarna bo preselila dva milijona ljudi.

45. *Waterlife*

(2009, Kevin McMahon)

McMahon je v dvajsetih letih na ogled postavil deset dokujev, ki tako kot pri Joeju Berlingerju (*Surov, Some Kind of Monster*) nihajo med okoljskimi témami in glasbo. V *Vodnem življenju* je z objektivom lovil podvodje in nadvodje Velikih jezer, ki spajajo Kanado in ZDA. Ni pa mu bilo treba loviti dokazov o izdatni kemični onesnaženosti jezer, saj so vsepovsod. Grenko-epski zamah utripa ljudskega življenja ob vodi.

46. *Zemlja*

(Earth, 2007, Alastair Fothergill & Mark Linfield)

Planet Zemlja je velespešna televizijska serija in paradni konj Disneyjevega nasledstva sanjskih dokumentarcev. Film, ki je kompilacija najboljšega od najboljšega, je seveda očarljiv in

barvit, osupljiv in solzav, hkrati pa diši po milijonskih investicijah, vloženih v človekovo »približevanje naravi«, ki gledalca pasivno omamlja v domačem kavču.

47. Zemlja – naš dom

(Home, 2009, Yann Arthus-Bertrand)

Arthus-Bertrand je tisti fotograf, ki je, podobno kot naš Matevž Lenarčič, poslikal Zemljo od zgoraj, iz »božje perspektive«, leta 2009 pa je svoje slike nadgradil še s filmom *Home*, v celoti na voljo na medmrežju. Posnetki iz zraka iznad 54 držav se osredotočajo na medsebojno povezanost težav, s katerimi se danes spopada planet. Ideja pod vso slikovno krasoto: za radikalno spremembo življenjskega sloga imamo na voljo le še deset let.

48. Zemljani

(Earthlings, 2005, Shaun Monson)

Tudi Joaquin Phoenix se je vpisal med igralce, ki so kot nara-torji odigrali svojo vlogo pri ekodokujih, tokrat ob spremljavi Mobyjeve glasbe. Režiser Shaun Monson razišče vgrajeno pripadnost človeških bitij naravi in ostalim živim bitjem, v indijanskem duhu »bitja smo le nit v tkanini življenja«. Morda celo prvi iz niza dokumentarcev, ki se gledajo kot zbirka najlepših trilerjev vseh časov.

49. Želvino osupljivo potovanje

(Turtle: The Incredible Journey, 2009, Nick Stringer)

Če so migracije ptičev našle filmsko zavetje v *Nomadih neba*, migracije pingvinov v *Popotovanju cesarskega pingvina*, mroža in polarnega medveda pa v *Arktični zgodbi*, ne moremo mimo večletnega potovanja glavate karéte, ki s pomočjo zalivskega toka prekrizari severni Atlantik in se na koncu vrne na rodno Florido. A želvi na poti preti nova, prehranska nevarnost: varljiva plastika, ki so je morska križišča polna. Potrpežljivo snemanje, namenjeno potrpežljivim ljudem, četudi najmlajšim.

50. Življenje po ljudeh

(Life After People, 2008, David de Vries)

Kaj bi se dogajalo z ostanki civilizacije, če bi ljudje naenkrat izginili? Kulturni dokumentarec Davida de Vriessa, nekakšnega televizijskega Rolanda Emmericha, ki je film zgradil na posebnih učinkih, izjemno navdušenje gledalcev nad izginotjem človeške vrste pa je producente spodbudilo, da so kasneje pripravili še nanizanko v dvajsetih delih. Plevel torej prerašča stavbe, divjad naseljuje velemesta, železni mostovi in stolpi pa padajo zaradi rje. Začne se z urami, dnevi, tedni in meseci, konča z leti in stoletji ...

Od
22. novembra
na rednem sporedu.

Oča

Vlado Škafar

Prvi slovenski film v izboru Mednarodnega tedna kritike na Beneškem filmskem festivalu.

Od
24. novembra
na rednem sporedu.

Jaz bi tudi Yo, también

Álvaro Pastor in Antonio Naharro

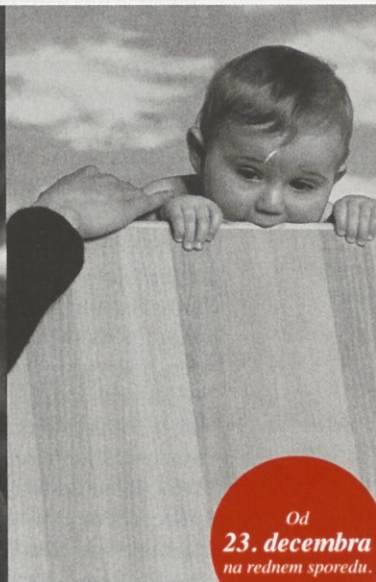
Od
3. decembra
na sporedu
Kinobalona.

7+

Čarobno srebro Julenatt i Blåfjell

Katarina Launing in Roar Uthaug

Kinobalon je prejemnik nagrade Europa Cinemas za najboljši program za otroke in mlade 2010.

Od
23. decembra
na rednem sporedu.

Ricky

François Ozon